

Zašto bi "afrička krastavca" mogla pobuditi interes bugarskih poljoprivrednika?

Автор(и): агроном Роман Рачков, Българска асоциация по биологична растителна защита

Дата: 09.07.2024 Брой: 7/2024

Kako bi se nosili s izazovima klimatskih promjena i osigurali opskrbu hranom, mali poljoprivrednici i proizvođači moraju usvojiti održive i prilagodljive prakse. Jedna takva praksa je proširenje raznolikosti usjeva uključivanjem novih sorti koje su tolerantne na visoke temperature i sušu. Brojni su usjevi koji se mogu uzgajati u Bugarskoj i kombiniraju otpornost s kulinarskom privlačnošću. Neki će biti izdržljivi na otvorenom, drugi mogu biti osjetljivi i trebati zaštitu, ali vrijeme je da proširimo svoje horizonte. Jedan takav usjev je afrička krastavica, također poznata kao melotrija i mini lubenica.

Vrtlari i proizvođači hrane izravno su izloženi složenom utjecaju koji klimatske promjene imaju na njihov svakodnevni rad. Porast temperatura, promjene u obrascima oborina i sve veća učestalost ekstremnih vremenskih pojava predstavljaju značajne izazove za proizvodnju hrane. Mali poljoprivrednici i proizvođači, koji su okosnica lokalnih prehrambenih

sustava, posebno su ranjivi. Među golemom raznolikošću ukrasnih i povrtnih sjemenki koje su se pojavile na tržištu posljednjih godina, potražnja za egzotičnim vrstama postaje sve raširenija. Neke od njih doista su prikladne za uvjete u zemlji i daju dobre prinose. Druge se tek testiraju, a treće se smatraju nečim egzotičnim. Jedan takav neobičan prijedlog je biljka melotrija (*Melothria scabra*), također poznata kao mini lubenica, afrička krastavica, ali zapravo je ova biljka potpuno nova kultura za nas i nije povezana ni s jednom od biljaka kojima sliči.

Zašto bi se bugarski poljoprivrednici mogli okrenuti melotriji?

Jedan od glavnih razloga zašto melotrija zanima poljoprivrednike u Bugarskoj je taj što traže alternativne usjeve tradicionalnim vrstama koje se uzgajaju za prehranu. Iako je uzgoj ekonomski važnih vrsta iz obitelji Cucurbitaceae dobro poznat u našoj zemlji, povećanje bioraznolikosti u poljoprivrednim ekosustavima nije primarno područje fokusa u tim konvencionalnim proizvodnim sustavima. Dodavanje melotrije tradicionalnim proizvodnim sustavima može povećati bioraznolikost na više od jednog načina. Prvo, može povećati raznolikost usjeva proizvedenih na poljoprivrednim parcelama, ali također može pružiti stanište korisnim kukcima, mikroorganizminna i kralješnjacima.

Što klima postaje nepravilnija, to će agronomi i poljoprivrednici morati istraživati alternativne usjeve koji bi se mogli pokazati prikladnijima za promjenjivu okolinu.

Prijetnja klimatskih promjena otežava uzgoj tradicionalnih usjeva na poznate načine koji su se koristili do sada. 21. stoljeće bit će vrijeme izazova za ljude ako nastavimo svojim sadašnjim poljoprivrednim praksama.

Uvodeći ovog rođaka naše krastavice zainteresiranim potrošačima, tržište se otvara za poljoprivrednike i pruža priliku za diverzifikaciju u agronomskim područjima. S rastućim izazovima u poljoprivrednom sektoru u našoj zemlji i potencijalnim rizikom da određeni usjev možda ne urodi plodom u određenoj sezoni, diverzifikacija u asortimanu proizvoda na tržištu može biti dobra prilika i za poljoprivrednike i za potrošače. Nažalost, iako je melotrija pogodna za uzgoj u našoj zemlji, još uvijek je nepoznata bugarskim poljoprivrednicima i uzgajaju je samo vrtlari amateri. Tu institucije poput Nacionalne službe za poljoprivredno savjetovanje i sektorskih instituta unutar Poljoprivredne akademije trebaju biti aktivnije u promicanju ove i sličnih alternativnih usjeva.

Fotografija 1: Plodovi *Melothria scabra*. [Izvor](#)

Klimatske promjene najznačajniji su skup izazova s kojima se suočavaju poljoprivrednici i proizvođači hrane u Bugarskoj.

Neki od trenutnih izazova povezanih s klimom su nestabilni vremenski obrasci, nedostatak vode, pritisak štetnika i bolesti te, posljednje, ali ne i najmanje važno, zdravlje tla.

Nepredvidivi vremenski obrasci mogu dovesti do propadanja usjeva, gubitka produktivnosti i povećane osjetljivosti na bolesti. Domaći uzgajivači i mali poljoprivrednici moraju se prilagoditi odabirom otpornih sorti usjeva i korištenjem zaštitnih mjera poput zaštitnih pokrova za redove i staklenika.

S druge strane, promjene u obrascima oborina i povećano isparavanje zbog viših temperatura stavljaju pritisak na vodne resurse. Skupljanje kišnice, učinkovite tehnike navodnjavanja i usjevi tolerantni na sušu ključni su za ublažavanje ovih izazova.

Još jedan negativan čimbenik povezan s porastom temperatura je taj što on može stvoriti povoljne uvjete za štetnike i bolesti. Tehnike integrirane zaštite od štetnika (IPM), mješoviti usjev i korištenje korisnih kukaca mogu pomoći u minimiziranju potrebe za kemijskim intervencijama.

Posljednje, ali ne i najmanje važno, klimatske promjene utječu na strukturu i sastav tla. Redovito ispitivanje tla, kao i plodored i pokrovni usjevi, ključni su za održavanje plodnosti tla.

Što je melotrija ili mini lubenica?

Nije slučajno što se biljka često naziva mini lubenicom. Njeni mali plodovi, koji nisu duži od 3 cm i širi od 2 cm, imaju vrlo sličnu boju: tamnozeleno pruge protežu se preko svijetlozelenoj podlozi. Ako ubirete plod i pokažete ga odvojeno od biljke, to je doista mini lubenica. A melotrija raste u obliku duge puzajuće loze, vrlo slične onoj kod lubenice.

Međutim, ako kušate plod, on podsjeća na krastavicu. U uzdužnom presjeku ima dvije polovice slične polovicama krastavice. I miris je vrlo sličan. Samo bijele sjemenke po obliku podsjećaju na sjemenke lubenice. Zbog ove sličnosti, biljka ima mnogo narodnih naziva: "meksička minijaturna lubenica", "mišja dinja", "meksički kiseli kornišon", "afrička krastavica", "kolibri krastavica", kao i "cucamelon", "pepin" i "mišja dinja".

Unatoč činjenici da *Melothria scabra* nije ni lubenica ni krastavica, ipak ima nešto zajedničko s tim usjevima – pripada obitelji Cucurbitaceae. Melotrija ima svoj vlastiti rod – *Melothria*, koji uključuje oko 166 vrsta, od kojih većina nije jestiva.

Melothria scabra potječe iz Srednje Amerike. Tamo raste kao prilično agresivan korov. Šireći se po tlu i penjući se po potporama, loza je sposobna potisnuti druge usjeve. Zahvaljujući tamošnjoj toploj klimi, to je višegodišnja biljka i razmnožava se ne samo sjemenom nego i gomoljima.

Listovi biljke su dlakavi, trokutasti, trorežnjevi, sa šiljastim krajevima segmenata. Biljka proizvodi i muške i ženske cvjetove. Istovremeno, lako ih je razlikovati: prvi su raspoređeni pojedinačno i cvjetaju ranije, drugi su grupirani u nekoliko i cvjetaju kasnije. Cvjetovi su lijevčkasti i žute boje. Stabljike se brzo razvijaju, dosežući više od 3 m tijekom sezone. Prilično veliki gomolji, teški do 400 g, slični slatkome krumpiru, formiraju se na korijenju biljke. Tako je prinos po biljci do 6 kg "krastavica" i oko 6 kg gomolja.

Fotografija 2: *Melothria scabra*. [Izvor](#)

Koje su njezine prednosti i upotrebe?

Melotrija je uvedena u Europu prilično nedavno – 1987. godine. Zbog svoje veličine, okusnih karakteristika i činjenice da plodovi imaju okus krastavice, mogu se koristiti za pripremu salata, kiseljenja, kao ukras za razna jela i u "rolatama", kao i u raznim zdravim dijetetskim obrocima.

Kožica daje kiselost plodovima i što je plod stariji, to postaje kiseliji. Međutim, zbog svoje veličine, "mini krastavice" se ne gulje, već ih treba ubirati prije nego što se sjemenke formiraju. Za konzerviranje je također bolje koristiti "mlade krastavice", jer debela kožica zrele melotrije kvari okus. Gomolji usjeva gube svoju prehrambenu vrijednost tijekom vremena i stoga se obično konzumiraju odmah nakon žetve.

Uključivanje melotrije u prehranu ima tonizirajući, protuupalni i imunostimulirajući učinak.

Plodovi melotrije sadrže puno vlakana i bogati su proteinima, mastima i ugljikohidratima, ali također sadrže minerale poput magnezija, željeza, kalija, kalcija, fosfora i natrija. Osim toga, afričke krastavice sadrže vitamine B9 i C. Istovremeno, kalorijska vrijednost jednog ploda vrlo je niska, samo 15 kcal, što pomaže u održavanju zdrave tjelesne težine izazivajući osjećaj sitosti i podržavajući gubitak težine.

Redovita konzumacija njenih plodova pozitivno utječe na kardiovaskularni sustav (vraća krvni tlak), uklanja višak žuči iz tijela i smanjuje razinu kolesterola.

<